

راهنمای بین‌المللی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی

UN HABITAT
FOR A BETTER URBAN FUTURE

برنامه‌اسکان بشری ملل متحد ایران

راهنمای بین‌المللی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی

نامگذاری، عناوین و مطالب ارائه شده در این نشریه به هیچ وجه بیانگر نظرات دبیرخانه سازمان ملل متحد درباره وضعیت قانونی کشورها، سرزمین‌ها، شهرها، یا هرگونه منطقه‌ای و یا مقامات آنها نیست. نظرات ارائه شده در این نشریه الزاماً بیانگر نظرات برنامه اسکان بشر ملل متحد، اتحادیه شهرها، سازمان ملل متحد یا کشورهای عضو نیست. نقل قول از این نوشته در صورت ذکر منبع بلامانع است.

چاپ اول - اسفند ۱۳۹۴

از کلیه صاحب نظران و اساتید محترم دعوت می‌شود نظرات اصلاحی خود را به ترجمه فارسی راهنمای بین‌المللی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی را به آدرس پست الکترونیکی info.tehran@unhabitat.org ارسال فرمایند تا در چاپ‌های بعدی منظور گردند.

برنامه اسکان بشر ملل متحد ایران

صندوق پستی ۴۵۵۷-۱۵۸۷۵

تهران-ایران

www.unhabitat.org.ir

International Guidelines on Urban and Territorial Planning

First published in Nairobi in 2015 by UN-Habitat
Copyright © United Nations Human Settlements Programme 2015

All rights reserved

United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat)
P. O. Box 30030, 00100 Nairobi GPO KENYA
Tel: 254-020-7623120 (Central Office)
www.unhabitat.org

HS Number: HS/010/16Fa

Disclaimer

The designations employed and the presentation of the material in this publication do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of the Secretariat of the United Nations concerning the legal status of any country, territory, city or area or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers of boundaries. Views expressed in this publication do not necessarily reflect those of the United Nations Human Settlements Programme, Cities Alliance, the United Nations, or its Member States.

Excerpts may be reproduced without authorization, on condition that the source is indicated.

راهنمای
بین‌المللی
برنامه‌ریزی
شهری و
سرزمینی

UN HABITAT
FOR A BETTER URBAN FUTURE

برنامه‌اسکان بشر ملل متحد در ایران

پیش‌گفتار

در حالی که جمعیت شهرنشین جهان از آستانه پنجاه درصد جمعیت جهان گذر کرده است، آینده جهان را می‌توان به روشنی در شهرها جستجو کرد. شهرنشینی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، به سرعت در حال گسترش بوده و فرصت‌ها و چالش‌های فراوانی به همراه دارد.

تراکم شهری از طرفی منجر به صرفه‌های اقتصادی ناشی از مقیاس شده و از طرف دیگر اثرات جانبی و هزینه‌های ناشی از ترافیک، آلودگی و سر و صدا را نیز تحمیل می‌کند. چالش‌های جهانی مانند تغییرات اقلیم و کاهش منابع، مناطق متفاوت را به روش‌های مختلف تحت تاثیر قرار داده و پاسخ‌های جدید و نوآورانه‌ای را طلب می‌نماید.

در مقابله با این چالش‌ها، روش‌های مختلف برنامه‌ریزی در سراسر جهان به بوتۀ آزمایش گذاشته شده و به اجرا در آمده‌اند. در حالی که درس‌های ارزشمندی از این تلاش‌های وسیع به دست آمده است، راهنمای بین‌المللی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی برای پر کردن شکاف‌های مهم از طریق ارائه یک چارچوب مرجع برای برنامه‌ریزی تدوین شده تا در مقیاس‌های گوناگون مفید واقع شده و در شرایط متمایز منطقه‌ای، ملی و محلی قابل به کارگیری باشد.

این راهنما در راستای اجرای قطعنامه شماره ۲۴/۳ شورای حکام برنامه اسکان بشر ملل متحد (هیئات) و طی یک فرایند گسترده مشاورتی تهیه شده و مبتنی بر تجارب گسترده و متنوعی شکل گرفته است. راهنمای حاضر شامل دوازده اصل است که می‌تواند تصمیم‌گیرندگان را در تدوین یا اصلاح سیاست‌ها و طرح و برنامه‌ها، با رویکرد برنامه‌ریزی یکپارچه هدایت نماید.

این راهنما در تاریخ ۲۳ آوریل ۲۰۱۵ میلادی و طی قطعنامه شماره ۲۵/۶ توسط شورای حکام هیئات به تصویب رسید. این قطعنامه همچنین فراخوانی است به «نهادهای مالی بین‌المللی، سازمان‌های مسئول توسعه و برنامه اسکان بشر ملل متحد (هیئات) برای کمک به آن دسته از کشورهای عضو که به استفاده از این راهنما در برنامه‌های

ملی و سرزمینی خود و اجرای ابزارهای توسعه و شاخص‌های پایید علاقه‌مند هستند». راهنمای حاضر، در جهت تکمیل راهنمای بین‌المللی «تمرکززدایی و تقویت مقامات محلی» (۲۰۰۷ میلادی) و همچنین راهنمای بین‌المللی «دسترسی به خدمات پایه برای همه» (۲۰۰۹ میلادی)، که قبلاً توسط شورای حکام هیئات به تصویب رسیده و در تعدادی از کشورها به عنوان مرجع مورد استفاده بودند، تدوین شده است. این راهنما علاوه بر این، در جهت حمایت از اجرای «دستور کار توسعه پس از ۲۰۱۵ میلادی»^۱ و همچنین دستور کار جدید شهری سومین کنفرانس ملل متحد در حوزه مسکن و توسعه پایدار شهری^۲ (هیئات سه - ۲۰۱۶ میلادی) طراحی شده است.

این راهنما دست‌اندرکاران متعددی از جمله دولت‌های ملی، مقامات محلی، جامعه مدنی و برنامه‌ریزان حرفه‌ای را مخاطب قرار داده و نقش آنان را در شکل دادن به فرم و عملکرد سکونتگاه‌های بشری گوشزد می‌نماید. از صمیم قلب امیدوارم که راهنمای حاضر الهام بخش و راهنمای ساختن شهرها و سرزمین‌هایی فشرده و مترکم از لحاظ اجتماعی فراگیر با شبکه تردد پیوسته و یکپارچه باشد.

دکتر جون کولوس

مدیر اجرایی، برنامه اسکان بشر ملل متحد

۱ - Post-2015 Development Agenda

۲ - Third United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development (Habitat III)

فهرست مطالب

فصل اول - پیش زمینه	۹
الف. اهداف	۷
ب. تعاریف و حوزه‌ها	۸
پ. پیشینه و ضرورت	۱۰
ت. فرایند آماده‌سازی	۱۱
فصل دوم - راهنمای بین‌المللی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی	۱۷
الف. سیاست شهری و حکمروایی	۱۴
ب. برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی برای توسعه پایدار	۱۹
ب-۱) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و «توسعه اجتماعی»	۲۰
ب-۲) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و «رشد اقتصادی پایدار»	۲۳
ب-۳) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و «محیط زیست»	۲۶
پ. مولفه‌های برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی	۲۹
ت. اجرا و پایش برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی	۳۳
واژه نامه	۳۷

پیش زمینه

الف. اهداف

از سال ۱۹۵۰ میلادی، جهان به سرعت در حال تغییر و

تحول است. جمعیت شهرها از ۷۴۶ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰ میلادی (۲۹/۶ درصد از جمعیت جهان) به ۲/۸۵

میلیارد نفر در سال ۲۰۰۰ (۴۶/۶ درصد) و به ۳/۹۶ میلیارد نفر در سال ۲۰۱۵ میلادی (۵۴ درصد) رسیده

است. پیش‌بینی‌ها حاکی از آن است که جمعیت شهرها در سال ۲۰۳۰ میلادی به ۵/۰۶ میلیارد نفر (۶۰ درصد)

خواهد رسید. در واکنش به این تحولات، این راهنما و راهنماهای مشابه برآنند تا چارچوبی باشند برای بهبود

سیاست‌های جهانی، برنامه‌ها، طرح‌ها و طراحی‌ها و فرایندهای اجرایی که منجر به فشرده‌گی^۳، فراگیری

اجتماعی^۴ و پیوستگی بیشتر شهرها و سرزمین‌ها شوند و توسعه شهری پایدار و تاب‌آوری را در مقابل تغییرات

اقلیمی ترویج نمایند.

تهیه این راهنما، در جهت تامین اهداف زیر است:

- تهیه یک چارچوب مرجع قابل اجرا جهت هدایت اصلاحات سیاست شهری؛

- دستیابی به اصول جهانی از طریق تجارب ملی و محلی که بتوانند توسعه رویکردهای متنوع برنامه‌ریزی را با زمینه‌ها و مقیاس‌های متفاوت پشتیبانی کنند؛

- پیوند با دیگر راهنماهای بین‌المللی با هدف ترویج توسعه شهری پایدار؛

- ارتقاء ابعاد شهری و سرزمینی دستورکارهای توسعه ملی، منطقه‌ای و محلی.

Aerial View Paris- France © Flickr / Mortimer 62

۳- Compact

۴- Socially Inclusive

ب. تعاریف و حوزه‌ها

توسعه یکپارچه نواحی شهری در مناطق مرزی باشند، خطرات طبیعی را کاهش داده و مدیریت پایدار منابع طبیعی مشترک را بهبود بخشند.

• **در سطح ملی:** طرح‌های ملی می‌توانند از قطب‌های اقتصادی موجود و برنامه‌ریزی شده و زیرساخت‌های بزرگ برای حمایت، ایجاد ساختار و تعادل در نظام شهرها و شهرستان‌ها، از جمله در کریدورهای شهری و حوضه‌های رودخانه استفاده کرده و پتانسیل‌های اقتصادی آنها را شکوفا کنند.

• **در سطح شهر - منطقه و کلانشهر:** طرح‌های منطقه‌ای فروملی می‌توانند از طریق صرفه‌های اقتصادی ناشی از مقیاس و تجمع در سطح منطقه، افزایش بهره‌وری و رفاه، تقویت ارتباطات شهری - روستایی، انطباق با اثرات تغییر اقلیم، کاهش خطرات ناشی از بلایا و کاهش شدت استفاده از انرژی، پرداختن به اختلافات اجتماعی و فضایی و ارتقای انسجام ارضی و اقدامات تکمیلی هم در نواحی رو به رشد و هم مناطق رو به زوال، توسعه اقتصادی را بهبود بخشند.

• **در سطح شهری:** استراتژی‌های توسعه شهری و برنامه‌های توسعه یکپارچه می‌توانند تصمیمات سرمایه‌گذاری را اولویت‌بندی کرده و هم‌افزایی و تعاملات بین مناطق جداگانه شهری را تشویق نماید. طرح‌های کاربری زمین می‌توانند به حفاظت از مناطق حساس محیط‌زیست و تنظیم بازار زمین کمک کنند. برنامه‌های توسعه فضاهای خالی شهری^۵ می‌توانند

برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی می‌تواند چنین تعریف شود: برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی فرایند تصمیم‌سازی با هدف تحقق اهداف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط‌زیستی است که از طریق توسعه چشم‌اندازهای فضایی، استراتژی‌ها و برنامه‌ها و به کارگیری مجموعه‌ای از اصول سیاستی، ابزارها، سازوکارهای نهادی و مشارکتی و روش‌های نظارتی صورت می‌گیرد.

برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی به صورت بنیادی و طبیعی دارای عملکرد اقتصادی است. درحقیقت ابزار نیرومندی است که با تغییر شکل عملکرد شهرها و مناطق، در عین پرداختن به نیازهای آسیب‌پذیرترین گروه‌های به حاشیه رانده شده و محروم، موجبات رشد درون‌زای اقتصادی، رونق و اشتغال را فراهم می‌آورد.

این راهنما در برگیرنده اصول و توصیه‌های کلیدی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی است که می‌تواند به همه کشورها و شهرها کمک کند تا به طور موثر تغییرات جمعیتی شهری (رشد، رکود یا کاهش) را هدایت کنند و همچنین کیفیت زندگی درسکونتگاه‌های شهری موجود و جدید را بهبود بخشند. این راهنما باید با توجه به اصل تمرکززدایی و ترتیبات خاص حاکمیت هر کشور، از طریق زنجیره چند مقیاسی برنامه‌ریزی فضایی مورد استفاده قرار گیرد:

• **در سطح فراملی و مرزی:** استراتژی‌های چند ملیتی منطقه‌ای می‌توانند به سرمایه‌گذاری مستقیم برای رفع مشکلات جهانی مانند تغییرات اقلیمی و بهره‌وری انرژی کمک کنند و همچنین قادر به

همواره نیاز به یک اراده قوی سیاسی، مشارکت موثر بهره‌وران مربوطه و سه مولفه کلیدیِ توانمند کنندهٔ ذیل دارد:

• **چارچوب قانونی شفاف و قابل اجرا:** باید بر وضع سلسله‌ای از قوانین و مقررات تاکید شود که چارچوبی مستحکم و قابل پیش‌بینی بلندمدتی را برای توسعه شهری ارائه دهند. توجه ویژه به مسئولیت‌پذیری، قابلیت اجرا و توان اعمال چارچوب های قانونی در جایی که لازم است، ضروری است.

• **طراحی و برنامه‌ریزی شهری دقیق و انعطاف‌پذیر:** باید با ارائه الگوی مناسب خیابان‌بندی، اتصال مناسب خیابان‌ها و تخصیص فضاهای باز کافی، به طراحی فضاهای عمومی به عنوان یکی از نقش‌آفرینان اصلی در تولید ارزش شهری توجه ویژه شود. با همین درجه از اهمیت باید به وضوح در نقشه بندی قطعات و بلوک‌های قابل ساخت، از جمله فشردگی مناسب، اختلاط کاربری اقتصادی در مناطق ساخته شده نیز توجه کرد تا هزینه های ارائهٔ سرانهٔ خدمات و لزوم جابجایی کاهش یابند. در نهایت، طراحی باید موجب تقویت تعامل و اختلاط اجتماعی و فرهنگی شهر شود.

• **یک برنامهٔ مالی مقرون به صرفه و متناسب با درآمد:** اجرای موفقیت‌آمیز یک برنامهٔ شهری، به پایه‌های مالی سالم آن، از جمله توانایی سرمایه‌گذاری اولیه عمومی برای تولید منافع اقتصادی و مالی و پوشش هزینه‌های جاری می‌شود، وابسته است. برای رسیدگی به الزامات برنامهٔ شهری، برنامه‌های مالی باید برنامهٔ درآمدی واقع‌گرایانه‌ای باشند که سهم ارزش شهری همه بهره‌وران را شامل شود و صورت

هزینه‌های مربوط به حمل‌ونقل و ارائه خدمات را کاهش داده، کاربری زمین را بهینه نموده و از حفاظت و نظم‌بخشی فضاهای باز شهری پشتیبانی کنند. برنامه‌های مقاوم سازی و ارتقاء شهری می‌توانند تراکم مسکونی و اقتصادی را افزایش داده و جوامع یکپارچه‌تر اجتماعی را ترویج دهند.

• **در سطح محله:** توسعه خیابان‌ها و طرح و نقشهٔ فضاهای عمومی می‌توانند منجر به بهبود کیفیت شهری، انسجام و فراگیری اجتماعی شوند و از منابع محلی حفاظت کنند. برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی مشارکتی اجتماعات درگیر در مدیریت امور شهری از جمله فضاهای عمومی و خدمات، می‌تواند به یکپارچه‌سازی بهبودیافته فضایی و اتصال^۷، امنیت انسانی، تاب‌آوری و همچنین دموکراسی محلی و پاسخگویی اجتماعی کمک کند.

انواع روش‌های برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی موجود و آزموده در بسیاری از کشورها عبارت‌اند از: برنامه‌ریزی استراتژیک در سطح شهر، برنامه‌ریزی جامع، برنامه‌ریزی اجتماعات محلی، برنامه‌ریزی کاربری زمین، و غیره. این برنامه‌ها به شیوه‌های مختلفی، قصد مداخله و تاثیر بر فرم و عملکرد شهرها را دارند. حتی برنامه‌هایی که اجرایی نمی‌شوند، تاثیر خود را بر دنیای واقعی می‌گذارند؛ به طور مثال می‌توانند تبدیل به مانعی در توسعهٔ پایدار شوند. طیف روش‌های برنامه‌ریزی گسترده است و منعکس‌کننده زنجیره در حال تحولی است که در آن روش‌های از بالا به پایین و از پایین به بالا با درجات مختلف در هر زمینه خاص ترکیب شده‌اند.

در هر رویکردی، پیاده‌سازی موفقیت‌آمیز برنامه‌ها

مخارج را در بر گیرند.

بهره‌برداری متناسب از سه مولفه فوق‌الذکر، برای اطمینان از دستیابی به نتایج مثبت و دست یافتنی در شهرها ضروری است. این امر منجر به افزایش سودمندی میان بخشی، مشارکت نتیجه-محور و فرآیندهای کارآمد و اثر بخش می‌شود.

پ. پیشینه و ضرورت

راهنمای حاضر، به عملیاتی نمودن دو مجموعه از راهنماهای پیشین هبیتات که به تصویب شورای حکام رسیده است، کمک خواهد کرد.

- راهنمای بین‌المللی تمرکززدایی و تقویت مقامات محلی (۲۰۰۷ میلادی)^۸، در راستای توانمندسازی مقامات محلی و بهبود حکمروایی شهری همچون واسطه‌ای جهت توسعه سیاسی و نهادی و اصلاحات در سطح ملی عمل می‌کند. این راهنما سیاست محور بوده و به عنوان مرجع در تعدادی از کشورها استفاده شده است.

- راهنمای بین‌المللی دسترسی به خدمات پایه برای همه (۲۰۰۹ میلادی)^۹، چارچوبی را برای تقویت مشارکت بیشتر در ارائه خدمات پایه در سطح شهر، ارائه می‌دهد. این راهنما فرایند محور بوده و با شرایط ملی کشورهای مختلف تطبیق داده شده است.

راهنمای بین‌المللی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی فرصتی را از طریق یک رویکرد بین‌بخشی و چند-سطحی قوی برای عملیاتی کردن دو راهنمای فوق‌الذکر فراهم می‌آورد. برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی دقیق در واقع راهی برای تقویت مقامات محلی و تسهیل در ارائه

خدمات اولیه است. این راهنما، همچنین به-عنوان یک چارچوب جهانی طراحی شده است، سندی مرجع که سه بعد از اصول سیاست شهری یعنی «چرایی طرح»، فرآیندهای مدیریتی یعنی «چگونگی برنامه‌ریزی» و خروجی‌های فنی یعنی «چیزی طرح‌های شهری و سرزمینی» را در بر می‌گیرد. علاوه بر این راهنمای حاضر همکاری و تبادل تجربیات بین دولت‌ها، مقامات محلی و دیگر شرکا را با در نظر گرفتن واقعیت‌های ملی مربوطه، تشویق می‌نماید.

در قطعنامه شماره ۲۴/۳ مصوب ۱۹ آوریل ۲۰۱۳ میلادی، شورای حکام از هبیتات درخواست کرد که در مشورت با کمیته نمایندگان دائمی^{۱۰}، راهنمای بین‌المللی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی را تهیه نموده و پیش‌نویس آن را برای تصویب در جلسه بیست و پنجم خود، به شورای حکام ارائه دهد.

سند حاضر به کشورهای عضو سازمان ملل متحد کمک خواهد کرد تا «از طریق حمایت از مقامات محلی، افزایش آگاهی عمومی و افزایش مشارکت شهروندان (از جمله اقشار کم درآمد) در تصمیم‌سازی‌ها، به ترویج یک رویکرد یکپارچه جهت برنامه‌ریزی و ساخت شهرها و سکونتگاه‌های شهری پایدار بپردازد».

این راهنما براساس اصول توافق شده جهانی و همچنین تجارب ملی، منطقه‌ای و محلی، ابزاری مطلوب جهت ترویج برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی در سراسر جهان بوده و با در نظر گرفتن رویکردهای ویژه، اسناد چشم‌انداز، الگوها و ابزار موجود در هر کشور، چارچوبی گسترده جهت هدایت اصلاحات سیاست‌های شهری را فراهم می‌آورد.

۸ - International Guideline on Decentralization and the Strengthening of Local Authorities.

۹ - International Guidelines on Decentralisation and Access to Basic Services for All

۱۰ - Committee of Permanent Representatives to UN-Habitat

نخستین نشست که در ۲۴-۲۵ اکتبر ۲۰۱۳ میلادی در پاریس برگزار شد، ساختار راهنما تعیین و پیش‌نویس اولیه تهیه شد. نشست دوم در مدلین کلمبیا، و همزمان با اجلاس هفتم مجمع جهانی شهری^{۱۶} (WUF7) در تاریخ ۱۰ آوریل ۲۰۱۴ برگزار شد. این نشست تجارب کشورهای بیشتری را در نظر گرفته و به بررسی آراء متنوع گردآوری شده از نشست اول پرداخته و آموزه‌های مستند شده را در پیش‌نویس اصلاحی راهنما گنجانید. در این نشست پیش‌نویس دوم راهنما، تهیه و بر تکمیل آن با افزودن خلاصه‌ای از عملکردهای خوب توافق به عمل آمد. در سومین و آخرین نشست در ۱۱-۱۲ نوامبر ۲۰۱۴ میلادی در فوکوواکای ژاپن، به نهایی کردن راهنما جهت ارائه به بیست و پنجمین اجلاس شورای حکام هیئات پرداخته شد.

در این راستا مشاوره ویژه‌ای نیز با دفاتر منطقه‌ای هیئات، آژانس‌های سازمان ملل متحد و سایر گروه‌های همکار صورت گرفت. افزون بر آن مشاوره‌های متعدد دیگری نیز همزمان با برگزاری مجمع جهانی شهری در آوریل ۲۰۱۴ میلادی، همزمان با برگزاری بخش اول یکپارچه‌سازی شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد^{۱۷} در زمینه رشد شهرنشینی پایدار^{۱۸} که در ۲۹ می ۲۰۱۴ میلادی در نیویورک برگزار شد، در پنجمین کنفرانس مسکن و توسعه شهری وزیرای آسیا اقیانوسیه^{۱۹} که از سوم تا پنجم نوامبر ۲۰۱۴ میلادی در سئول کره جنوبی برگزار شد، در دومین اجلاس کمیته آماده‌سازی برای کنفرانس^{۲۰} هیئات ۳ و در اجلاس بیست و پنجم شورای حکام که از ۱۴ تا ۲۳ آوریل ۲۰۱۵ میلادی در نایروبی برگزار شد، صورت پذیرفت.

دولت‌های ملی، مقامات محلی و نهادهای مرتبط می‌بایست این راهنما را با شرایط ملی و محلی خود انطباق داده، راهنمای ملی را که منعکس‌کننده جایگاه و ظرفیت‌های نهادی شان است، تدوین و پیاده‌سازی نموده و به مسائل خاص شهری و سرزمینی خود بپردازند. آنها می‌بایست این راهنما را همچون یک قطب نما و ابزار کارآمد پایش، با در نظر گرفتن اصول اساسی مطروحه در آن و به منظور دنبال کردن برنامه‌ریزی پایدار و اجرای متناسب، به کار گیرند.

ت. فرایند آماده‌سازی

به منظور پیگیری قطعنامه شماره ۲۴/۳، هیئات گروهی از کارشناسان و متخصصین را جهت مشاوره در خصوص ساختار، محتوا و نگارش این راهنما به دبیرخانه معرفی نمود. ترکیب اعضای این گروه از لحاظ جغرافیایی متنوع بود و اعضاء آن از میان ملیت‌های گوناگون انتخاب شدند تا امکان استفاده از تجارب اجرایی تمام مناطق جهان فراهم شود. اعضای این گروه توسط دولت‌های مربوطه و شرکای اصلی و به ویژه از میان نمایندگان مقامات محلی (شهرهای متحد و دولت‌های محلی^{۱۱} - UCLG) و انجمن متخصصان برنامه‌ریزی (انجمن بین‌المللی برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای^{۱۲} - ISOCARP) انتخاب و معرفی شدند. سازمان‌های بین‌المللی (همچون بانک جهانی، مرکز توسعه منطقه‌ای سازمان ملل متحد^{۱۳} (UNCRD)، سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه^{۱۴} (OECD)) نیز مورد مشورت قرار گرفتند. گروه کارشناسان^{۱۵} (EGM) سه جلسه برگزار کردند. در

۱۱- United Cities and Local Governments, UCLG

۱۲- International Society of City and Regional Planners, ISOCARP

۱۳- United Nations Centre for Regional Development (UNCRD)

۱۴- Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)

۱۵- Expert Group Meetings (EGM)

۱۶- World Urban Forum (WUF)

۱۷- Economic and Social Council (EcoSoc)

۱۸- EcoSoc Integration Segment on Sustainable Urbanization

۱۹- Asia Pacific Ministerial Conference on Housing and Urban Development (APMCHUD)

۲۰- Preparatory Committee for the United Nations Conference on Housing and Urban Sustainable Urban Development (Habitat III)

شهری و سرزمینی است. ساختار این فصل برگرفته از روشی است که توسط ارگان‌های سازمان ملل متحد در هنگام تفسیر دستورکار توسعه پایدار^{۳۳}، مورد پذیرش و اتفاق نظر قرار گرفته است. این ساختار شامل دو بخش است که منعکس‌کننده ابعاد به هم مرتبط دستورکار مذکور، یعنی حکمروایی و جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی است. در پی آن دو بخش دیگر راجع به مولفه‌های برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و اجرایی کردن آنها می‌آید. هر بخش با اصول بنیادین کلیدی آغاز و با مجموعه‌ای از توصیه‌های عمل‌گرا^{۳۴} ادامه می‌یابد.

لازم به تاکید است که توصیه‌های مندرج در این راهنما ماهیتی کلی و عمومی دارند و با این نیت مطرح شده‌اند که هنگام مرور، تدوین و اجرای چارچوب‌های برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی الهام بخش و راهنمای عمل باشند. دولت‌های ملی و مقامات محلی، سازمان‌های جامعه مدنی و انجمن‌های آنها، برنامه‌ریزان و انجمن‌های آنها می‌توانند این راهنما را با شرایط ملی و محلی خود تطبیق دهند.

مؤسسات مالی بین‌المللی و جامعه بین‌المللی نیز به عنوان بخشی از تعهدات خود مبنی بر ارائه کمک‌های رسمی برای توسعه می‌بایست از طریق افزایش حمایت‌های مالی و فنی خود به همکاری‌های جنوب-جنوب، شمال-جنوب و همکاری سه جانبه^{۳۵}، مستندسازی و به اشتراک‌گذاری تجربیات، شیوه‌ها و توسعه ظرفیت‌ها در تمام سطوح، توجه بیشتری به مسائل شهری، از جمله برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی نشان دهند.

این راهنما در قطعنامه شماره ۲۵/۶ مورخ ۲۳ آوریل ۲۰۱۵ میلادی به تصویب شورای حکام هیئات رسیده و از نهادهای بین‌المللی مالی، مؤسسات توسعه‌ای و هیئات می‌خواهد که کشورهای عضو علاقمند را در استفاده و پیاده‌سازی این راهنما در برنامه‌های سرزمینی و ملی خود (هر جا که مورد نیاز باشد) و همچنین در تهیه سایر ابزارهای توسعه و شاخص‌های پیش‌کننده یاری نماید. با عنایت به جوهره این قطعنامه، چندین مطالعه موردی به مرحله اجرا گذاشته شده و شیوه‌های الهام بخشی نیز برای نشان دادن ویژگی‌ها، مزایا و چالش‌های موجود در روش‌های موثر برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای مستند گردیده است. ابزارهای کمکی دیگری نیز می‌بایست در جهت تسهیل مراحل به کارگیری این راهنما تهیه شوند تا از طریق پیش و مستندسازی بتوان به برنامه‌کاري دوسالانه هیئات بازخورد ارائه داد. از دولت‌ها و نهادهای مرتبط دعوت خواهد شد تا نظرات خود را در خصوص اجرای راهنما به هیئات ارائه نمایند.

آماده‌سازی این راهنما همزمان با تدوین دستورکار توسعه پس از ۲۰۱۵ میلادی^{۳۱} که در ماه سپتامبر ۲۰۱۵ میلادی برگزار شد، و همزمان با فرآیندهای مقدماتی بیست و یکمین جلسه کنفرانس^{۳۲} اعضای کنوانسیون تغییرات اقلیمی سازمان ملل متحد (COP۲۱) که در دسامبر ۲۰۱۵ میلادی برگزار شد و نیز آماده‌سازی کنفرانس هیئات^۳، که در ماه اکتبر ۲۰۱۶ میلادی برگزار خواهد شد، انجام شد. بنابراین، محتوای این راهنما به گونه‌ای مناسب می‌تواند به اسناد خروجی منتج از این فرایندها کمک کند.

فصلی که در ادامه می‌آید شامل راهنمای برنامه‌ریزی

۳۱- Post-2015 Development

۳۲- Conference of the Parties

۳۳-Sustainable Development Agenda

۳۴-Action-oriented

۳۵-triangular cooperation

راهنمای بین‌المللی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی

Public Space in Medellin- Colombia © Flickr / Eduardo F.

الف.

سیاست شهری و حکمروایی

۱- اصول

(أ) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی فراتر از یک ابزار فنی بوده و به منزله یک فرآیند تصمیم‌سازی یکپارچه و مشارکتی است به نحوی که علائق مختلف را در نظر گرفته و با یک چشم‌انداز مشترک، یک استراتژی توسعه جامع و سیاست‌های شهری ملی، منطقه‌ای و محلی در ارتباط است.

(ب) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی نشان‌دهنده یک جزء اصلی از انگاره حکمروایی شهری تجدید شده است که با عنایت به تضمین شهرنشینی پایدار و کیفیت فضایی، به ترویج دموکراسی محلی، مشارکت و فراگیری، شفافیت و پاسخگویی می‌پردازد.

۲ - دولت‌های ملی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولتی و نهادهای مرتبط، می‌بایست اقدامات ذیل را اجرا نمایند:

(آ) تدوین چارچوب سیاست ملی شهری و سرزمینی، همچون پایه‌ای برای برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی در تمام سطوح، به نحوی که الگوهای شهرنشینی پایدار را ترویج دهد، از جمله استانداردهای مناسب زندگی برای حال و آینده، رشد اقتصادی و حفاظت از محیط زیست، مجموعه‌ای متعادل از شهرها و دیگر سکونت گاه‌های انسانی، و حقوق و تعهدات روشن مالکیت زمین برای همه شهروندان از جمله امنیت تملک زمین برای اقشار فقیر. در واقع، از طریق برنامه ریزی شهری و سرزمینی است که این سیاست در قالب طرح‌ها و اقدامات عملی تحقق پذیرفته و با ارائه بازخوردها، به تنظیم خط مشی‌ها می‌انجامد.

(ب) تهیه یک چارچوب قانونی و نهادی توانمند ساز برای برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی با ویژگی‌های ذیل:

۱. حصول اطمینان از وجود ابزارها و چرخه‌های برنامه‌ریزی اقتصادی و سیاست‌های بخشی ملی، در حین تهیه برنامه‌های شهری و سرزمینی و متقابلاً اطمینان از در نظر گرفتن و انعکاس نقش مهم اقتصادی شهرها و سرزمین‌ها در تدوین برنامه‌های ملی.

۲. درک موقعیت‌های متنوع منطقه‌ای، شهری و محلی و نیاز به سرزمین‌های منسجم از نظر فضایی و لزوم توسعه منطقه‌ای متعادل.

۳. ایجاد پیوند و هماهنگی برنامه‌های شهری، کلانشهری، منطقه‌ای و ملی و حصول اطمینان

از انسجام بین سطوح بخشی و فضایی مداخله، بر اساس اصل واگذاری اختیارات، با ساختار مناسب برای ترکیب روش‌های از پایین به بالا و از بالا به پایین.

۴. ایجاد قواعد و ابزارهایی برای هماهنگی بین شهری، مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی.

۵. تایید رسمی همکاری و مشارکت عمومی به عنوان اصل کلیدی سیاست گذاری؛ مشارکتی که شامل عموم (هم زنان و هم مردان)، سازمان‌های جامعه مدنی و نمایندگان بخش خصوصی در فعالیت‌های برنامه‌ریزی شهری شود؛ نقش فعال و حمایتی برنامه‌ریزان در پیاده‌سازی این اصول تضمین شود و به تشکیل ساز و کارها و مجامع^{۲۶} مشورتی به منظور ترویج گفتگو و مصلحت اندیشی درباره مسائل توسعه شهری بیانجامد.

۶. کمک به تنظیم بازار زمین و املاک و حفاظت از محیط طبیعی و انسان ساخت.

۷. اجازه به تدوین چارچوب‌های قانونی جدید جهت تسهیل پیاده‌سازی مکرر و تعاملی و در برنامه‌های شهری و سرزمینی و تجدید نظر در آنها.

۸. فراهم آوردن زمینه مساعد برای نقش آفرینی همه بهره‌وران جهت ترویج سرمایه‌گذاری و شفافیت^{۲۷}، احترام به حاکمیت قانون و کاهش فساد.

(پ) تعریف، پیاده‌سازی و پایش سیاست‌های تمرکززدایی و واگذاری اختیارات و تقویت نقش، مسئولیت‌ها، ظرفیت‌های برنامه‌ریزی و منابع مقامات محلی مطابق با راهنمای بین‌المللی تمرکززدایی و تقویت مقامات محلی.

(ب) تصویب، بررسی مستمر و به روز رسانی برنامه‌های شهری و سرزمینی تحت اختیار (بعنوان مثال هر پنج یا ده سال یکبار).

(پ) تلفیق فرآیندهای ارائه خدمات با برنامه‌ریزی و تعامل چندسطحی و بین شهرداری‌ها برای توسعه و تامین مالی مسکن، زیرساخت‌ها و خدمات.

(ت) ایجاد پیوند بین برنامه‌ریزی شهری و مدیریت شهری، با توجه به پیوند برنامه‌ریزی بالا دستی و پیاده‌سازی پایین دستی و عنایت به حصول اطمینان از سازگاری بین اهداف و برنامه‌های بلندمدت و فعالیت‌های اجرایی کوتاه مدت و پروژه‌های منطقه‌ای.

(ث) اعمال نظارت موثر بر کارشناسان حرفه‌ای و شرکت‌های خصوصی پیمانکار تهیه کننده برنامه‌های شهری و سرزمینی برای حصول اطمینان از هم راستایی برنامه‌های تهیه شده با چشم انداز سیاسی محلی، سیاست های ملی و اصول بین‌المللی.

(ج) حصول اطمینان از اجرایی شدن مقررات شهری و موثر بودن عملیاتی آن‌ها و همچنین اقدام به جلوگیری از ساخت و سازهای غیرقانونی با عنایت ویژه به مناطق در معرض خطر یا دارای ارزش تاریخی، زیست محیطی و یا کشاورزی.

(چ) استقرار سازوکارهای پایش، ارزیابی و پاسخگویی با مشارکت بهره‌وران متعدد جهت ارزیابی شفاف اجرای برنامه‌ها، ارائه اطلاعات از بازخورد اقدامات اصلاحی مطلوب، برای همه پروژه‌ها و برنامه‌های کوتاه و بلندمدت.

(ت) ترویج چارچوب‌های همکاری بین شهرداری‌ها و نظام‌های حکمروایی چند سطحی و حمایت از ایجاد نهادهای بین شهری و کلانشهری با ساختار قانونی مناسب و مشوق‌های مالی، برای حصول اطمینان از برنامه‌ریزی و مدیریت شهری در مقیاس مناسب و تامین مالی پروژه‌های مرتبط.

(ث) ارائه لوایح به مجالس قانونگذاری خود مبنی بر اینکه برنامه‌ها می‌بایست زیر نظر مقامات محلی تهیه، تایید و به روز رسانی شوند و با سیاست‌های سایر نهادهای مرتبط دولتی هم خوانی داشته باشند.

(ج) تقویت و توانمندسازی مقامات محلی برای اطمینان از پیاده‌سازی و عملکرد موثر قوانین و مقررات برنامه‌ریزی.

(چ) همکاری با انجمن‌ها و شبکه‌های برنامه‌ریزان حرفه‌ای، موسسات تحقیقاتی و جامعه مدنی به منظور ایجاد یک رصدخانه در زمینه رویکردها، الگوها و شیوه‌های برنامه‌ریزی شهری (یا دیگر نهادهای مشابه) که می‌تواند تجربیات کشوری را مستند، ارزیابی و آمایش کند، مطالعات موردی انجام داده و به اشتراک بگذارد، اطلاعات را در دسترس عموم مردم قرار دهد و درخواست کمک مقامات محلی را اجابت کند.

۳- مقامات محلی، می‌بایست در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط اقدامات ذیل را به عمل آورند:

(أ) رهبری سیاسی در تهیه برنامه‌های شهری و سرزمینی، حصول اطمینان از انسجام و هماهنگی با برنامه‌های بخشی و دیگر برنامه‌های فضایی و نیز با سرزمین‌های مجاور با هدف برنامه‌ریزی و مدیریت شهرها در مقیاس مناسب.

(پ) ایجاد فضا، تشویق و توانمندسازی همه بخش‌های جامعه، به خصوص اقشار فقیر و گروه‌های آسیب‌پذیر در همه سنین و جنسیت‌ها برای مشارکت در گفتگوهای اجتماعی و طرح ابتکارات برنامه‌ریزی محله‌ای^{۲۸} و همکاری با مقامات محلی در برنامه‌های بهبود محله.

(ت) افزایش آگاهی عمومی و بسیج افکار عمومی برای جلوگیری از گسترش غیرقانونی و سوداگرانه شهری، بویژه آن دسته از ساخت و سازهایی که محیط‌زیست طبیعی را به خطر می‌اندازند و یا گروه‌های کم درآمد و آسیب‌پذیر را آواره و بی‌خانمان می‌کنند.

(ث) کمک به حصول اطمینان از تداوم اهداف بلندمدت برنامه‌های شهری و سرزمینی، حتی در زمان تغییرات سیاسی یا موانع کوتاه مدت.

۵ - کارشناسان برنامه‌ریزی و انجمن‌هایشان می‌بایست به اقدامات ذیل بپردازند:

(آ) تسهیل فرآیندهای برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی با توسل به کارشناسی در طول تمام مراحل آماده‌سازی و به‌روز رسانی (برنامه‌ها) و همچنین ترغیب بهره‌وران علاقمند برای ارائه دیدگاه‌ها و دغدغه‌هایشان.

(ب) ایفای نقش فعال در حمایت از توسعه فراگیرتر و عادلانه‌تر، که نه تنها از طریق مشارکت عمومی گسترده در برنامه‌ریزی، بلکه از طریق محتوای ابزارهای برنامه‌ریزی همچون برنامه‌ها، طرح‌ها، مقررات، آیین‌نامه‌ها و قوانین تضمین می‌شوند.

(پ) تشویق به استفاده از این راهنما و توصیه به تصمیم‌سازان جهت اتخاذ آن و در صورت امکان، انطباق آن با موقعیت‌های ملی، منطقه‌ای و محلی.

(ح) به اشتراک‌گذاران تجارب برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی خود، تعامل بین شهرها برای ترویج گفت‌وگو در مورد خط‌مشی‌ها و توسعه ظرفیت و درگیر کردن انجمن‌های دولتی محلی در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در سطوح ملی و محلی.

(خ) تسهیل مشارکت موثر و عادلانه بهره‌وران شهری، به ویژه اجتماعات محلی، سازمان‌های جامعه مدنی و بخش خصوصی، در تهیه برنامه‌های شهری و سرزمینی و پیاده‌سازی آن از طریق راه‌اندازی سازوکارهای مشارکتی مناسب و تعامل نمایندگان جامعه مدنی، به ویژه زنان و جوانان، در پیاده‌سازی، سنجش و پیش برنامه‌ها برای حصول اطمینان از گنجاندن شدن نیازهای آنان و اقدام به رفع آن‌ها در سراسر فرآیند برنامه‌ریزی.

۴- سازمان‌های جامعه مدنی و انجمن‌هایشان می‌بایست اقدامات ذیل را مد نظر قرار دهند:

(آ) مشارکت در آماده‌سازی، پیاده‌سازی و پیش برنامه‌های شهری و سرزمینی؛ کمک به مقامات محلی برای شناسایی نیازها و اولویت‌ها و در صورت امکان، احقاق حق خود برای مشورت دادن مطابق با چارچوب‌های حقوقی موجود و توافق‌نامه‌های بین‌المللی.

(ب) همکاری در بسیج و نمایندگی مردم هنگام مشورت‌های عمومی در حوزه برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، به خصوص اقشار فقیر و گروه‌های آسیب‌پذیر در همه سنین و جنسیت‌ها، با عنایت به ارتقای توسعه شهری عادلانه، ترویج روابط اجتماعی مسالمت‌آمیز و اولویت‌بندی توسعه زیرساخت‌ها و ارتقاء خدمات در مناطق شهری کمتر توسعه‌یافته.

و تهیه برنامه‌های درسی دانشگاهی و حرفه‌ای در حوزه برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی به منظور گنجاندن محتوای این راهنما در برنامه‌هایشان با در نظر گرفتن انطباق و توجه بیشتر و کمک به برنامه‌های توانمندسازی.

(ت) مشارکت در پیشرفت دانش پژوهش-محور در برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و همچنین سازماندهی سمینارها و مجامع مشورتی برای ارتقای آگاهی عمومی در خصوص توصیه‌های این راهنما.

(ث) همکاری با موسسات آموزش عالی جهت بررسی

Pedestrians in Tokyo - Japan © Shutterstock / Thomas La Mela

ب.

برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و توسعه پایدار

برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی می‌تواند به شیوه‌های مختلف به توسعه پایدار کمک کند. چنین امری می‌بایست به هر سه جنبهٔ لازم و مکمل توسعه پایدار از جمله «توسعه و فراگیری اجتماعی»، «رشد اقتصادی پایدار» و «مدیریت و حفاظت از محیط‌زیست» وابستگی داشته باشد.

ادغام توامان این سه جنبه، نیازمند یک تعهد سیاسی و دخالت تمام بهره‌ورانی است که در فرآیندهای برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی شرکت می‌کنند. توصیه‌هایی که در بندهای ۴ و ۵ فوق به سازمان‌های جامعه مدنی و کارشناسان برنامه‌ریزی و انجمن‌هایشان ارائه گردید، شامل این بخش نیز می‌شود و بنابراین از تکرار آن پرهیز شده است.

Market Place at Onitsha -Nigeria © UN-Habitat/Alessandro Scotti

ب.ا.

برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و توسعه اجتماعی

۶- اصول

(آ) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی در درجه اول تحقق استانداردهای مطلوب کار و زندگی را برای تمامی بخش‌های جوامع کنونی و آیندگان، هدف قرار داده و توزیع عادلانه هزینه‌ها، فرصت‌ها و مزایای توسعه شهری به ویژه ترویج انسجام و فراگیری اجتماعی را تضمین می‌نماید.

(ب) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، یک سرمایه‌گذاری بنیادین برای آینده را شکل می‌دهد و پیش شرطی است برای زندگی باکیفیت تر و همچنین فرآیندهای موفقیت‌آمیز جهانی شدن، به نحوی که برای میراث فرهنگی و تنوع فرهنگی احترام قائل می‌شود و نیازهای

متمایز گروه‌های مختلف را به رسمیت می‌شناسند.

خواهند بود:

۷ - دولت های ملی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط، می‌بایست اقدامات ذیل را اجرا کنند:

(آ) طراحی و ترویج برنامه‌های شهری و سرزمینی شامل بر:

(۱) یک چارچوب فضایی روشن، مرحله به مرحله و اولویت‌بندی شده جهت تامین خدمات پایه ای برای همگان،

(۲) راهنمای راهبردی و نقشه‌های کالبدی برای زمین، توسعه مسکن و حمل‌ونقل، با توجه ویژه به نیازهای فعلی و پیش‌بینی شده گروه‌های کم درآمد و آسیب‌پذیر اجتماعی،

(آ) پایش بر تکامل تدریجی شرایط زندگی و مسکن در شهرها و سرزمین‌ها و همچنین حمایت از تلاش‌های برنامه‌ریزی مقامات محلی و محله‌هایی که بهبود انسجام و فراگیری اجتماعی و سرزمینی را هدف قرار داده‌اند.

(۳) ابزارهایی برای حمایت از تحقق حقوق بشر در شهرهای بزرگ و کوچک،

(۴) مقرراتی که مشوق پیوند اجتماعی و کاربری مختلط زمین بوده و به ارائه طیفی از خدمات، مسکن و فرصت‌های شغلی جذاب و متناسب با درآمد به گستره وسیعی از جمعیت توجه نماید.

(ب) مشارکت در تدوین و پیاده‌سازی راهبردهای فقرزدایی، پشتیبانی از اشتغال‌زایی، ترویج کار آبرومند برای همه و توجه به نیازهای خاص گروه‌های آسیب‌پذیر از جمله مهاجران و آوارگان.

(ب) ترویج یکپارچگی و فراگیری اجتماعی و فضایی، به ویژه از طریق بهبود دسترسی به تمام نقاط شهر و سرزمین، چرا که همگی ساکنین (از جمله کارگران مهاجر و مردم بی‌خانمان) باید بتوانند از شهر، فرصت‌های اجتماعی و اقتصادی آن و همچنین خدمات شهری و فضاهای عمومی آن بهره‌برده و در زندگی اجتماعی و فرهنگی شهر حضور داشته باشند.

(پ) کمک به استقرار سیستم‌های گام به گام تامین مالی در زمینه مسکن به نحوی که زمین، قطعه زمین‌های مجهز و تفکیک شده^{۲۹} و مسکن در توان خرید همه قرار گیرد.

(ت) فراهم آوردن مشوق‌های مالی مناسب، یارانه‌های هدفمند و تقویت ظرفیت‌های مالی محلی برای توانمندسازی مقامات محلی و حصول اطمینان از این که برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی منجر به جبران نابرابری‌های اجتماعی و ترویج تنوع فرهنگی می‌شود.

(پ) ارائه فضاهای عمومی با کیفیت، بهبود و احیای فضاهای عمومی همچون میدان‌ها، خیابان‌ها، فضاهای سبز و مجموعه‌های ورزشی و ایمن‌سازی آنها، با در نظر گرفتن نیازها و دیدگاه‌های زنان، مردان، دختران و پسران و بهبود دسترسی آنها برای همگان. باید توجه داشت که این مکان‌ها بستر لازم برای زندگی شهری

(ث) ترویج یکپارچگی در شناسایی، حفاظت و توسعه میراث طبیعی و فرهنگی در فرآیندهای برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی.

۸ - مقامات محلی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط، وظایف ذیل را عهده‌دار

پرجنب و جوش و فراگیر را شکل می‌دهند.

انسجام اجتماعی.

(ت) حصول اطمینان از بهسازی و ادغام مناطق کم درآمد، سکونتگاه‌های غیررسمی و زاغه‌ها در بافت شهری، با حداقل اختلال در معیشت ساکنان، آوارگی و جابجایی آنان. در مواردی که بروز چنین اختلالاتی اجتناب ناپذیر باشد، می‌بایست به گروه‌های متضرر غرامت مناسب پرداخت کرد.

(خ) ترویج و تضمین برابری جنسیتی در طراحی، ساخت و استفاده از فضاهای شهری و خدمات از طریق شناسایی نیازهای خاص زنان و مردان، دختران و پسران.

(ث) حصول اطمینان از اینکه تمام ساکنان محل، به آب آشامیدنی سالم و متناسب با درآمدشان و خدمات بهداشتی کافی دسترسی دارند.

(د) حصول اطمینان از این که اقدامات موثر بر بازار زمین و املاک، توانایی مالی خانوارهای کم درآمد و کسب و کارهای کوچک را کاهش نداده و به ضرر آنها منجر نشود.

(ج) تسهیل در امر امنیت مالکیت زمین^{۳۰} و اعمال مالکیت زمین و اموال و همچنین دسترسی به منابع مالی برای خانوارهای کم درآمد.

(ذ) تشویق فعالیت‌های فرهنگی در فضاهای سرپوشیده (موزه‌ها، تئاتر، سینما، سالن‌های کنسرت و ...) و فضاهای باز (هنر خیابانی، کارناوال موسیقی و ...) ضمن توجه به این نکته که به رسمیت شناختن شکل‌گیری فرهنگ‌های شهری و احترام به تنوع اجتماعی، بخشی از توسعه اجتماعی بوده و دارای ابعاد مهم فضایی است.

(چ) کاهش زمان رفت و آمد بین محل زندگی، کار و مراکز خدماتی از طریق ترویج کاربری مختلط زمین، برقراری نظام حمل و نقل شهری، آسان، متناسب با درآمد و مورد اعتماد، اعمال تغییرات در قیمت زمین و مسکن در نقاط مختلف و یافتن روش‌های تامین مسکن متناسب با درآمد.

(ر) حفاظت و ارزش قائل شدن برای میراث فرهنگی، از جمله بافت‌های قدیمی و تاریخی، بناهای مذهبی و تاریخی، نواحی باستانی و مناظر فرهنگی.

(ح) بهبود ایمنی شهری، به ویژه برای زنان، جوانان، سالمندان، آسیب‌مندان و تمامی گروه‌های آسیب‌پذیر، به عنوان یک اصل جهت تامین امنیت، عدالت و

ب.۲

برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و رشد اقتصادی پایدار

Place of United Nations in Casablanca-Morocco © Flickr/Hamza Nuino

۹- اصول

(أ) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی از طریق ارائه یک چارچوب توانمند برای فرصت‌های اقتصادی جدید، نظارت بر بازار زمین و مسکن و ارائه به موقع زیرساخت‌های مناسب و خدمات پایه‌ای، رشد پایدار و فراگیر اقتصادی را تسهیل می‌کند.

(ب) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی یک سازوکار قدرتمند تصمیم‌سازی را وضع می‌کند تا رشد اقتصادی پایدار، توسعه اجتماعی و پایداری محیط‌زیستی، همگام با یکدیگر پیش روند تا پیوستگی و هماهنگی لازم در تمام سطوح سرزمینی رواج یابد.

۱۱ - مقامات محلی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط، می‌بایست موارد ذیل را مد نظر قرار دهند:

(آ) پذیرفتن اینکه نقش عمده برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، فراهم کردن زمینه‌ای الزام‌آور برای توسعه کارآمد زیرساخت‌های همگانی و جابجایی بهتر و ارتقاء ساختاری گره‌های شهری است.

(ب) حصول اطمینان از اینکه برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، در عین خلق شرایط مطلوب جهت ایجاد سیستم‌های حمل و نقل و باربری همگانی ایمن و قابل اعتماد، استفاده از خودروهای شخصی را به حداقل می‌رساند تا جابجایی شهری، متناسب با درآمد و بهره‌وری انرژی تسهیل گردد.

(پ) حصول اطمینان از اینکه برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی به دسترسی فزاینده، متعادل و متناسب با درآمد شهروندان و فعالان اقتصادی به زیرساخت‌ها و خدمات دیجیتال و نیز به ایجاد شهرها و سرزمین‌های دانش- مینا منجر می‌شود.

(ت) در برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، یک بخش روشن و مفصل در حوزه برنامه‌ریزی سرمایه‌گذاری گنجانده شود که شامل سهم مورد انتظار بخش‌های عمومی و خصوصی در تامین سرمایه، پوشش هزینه‌های اجرا و نگهداری است و به بسیج مناسب منابع (مالیات‌های محلی، درآمد درون‌زا، سازوکارهای انتقال قابل اعتماد و ...) توجه می‌کند.

(ث) بهره‌گیری از برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و مقررات مرتبط با منطقه‌بندی تدریجی، مانند کدبندی مبتنی بر فرم^{۳۴} و یا منطقه بندی عملکردی^{۳۵}، جهت

۱۰- دولت‌های ملی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط، می‌بایست به اقدامات ذیل بپردازند:

(آ) برنامه‌ریزی و حمایت از توسعه مناطق شهری چند مرکزی^{۳۱}، از طریق خوشه‌سازی مناسب صنایع، خدمات و موسسات آموزشی، به عنوان یک راهبرد برای افزایش تخصص، هم‌افزایی و صرفه‌های ناشی از مقیاس و تجمع^{۳۳} در میان شهرهای همسایه و مناطق روستایی اطرافشان.

(ب) درگیر شدن در مشارکت پویا، از جمله با بخش خصوصی، با توسل به اقتصاد ناشی از مقیاس و تجمع، در جهت حصول اطمینان از آنکه برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی مختصات فضایی محل و توزیع فعالیت‌های اقتصادی را هماهنگ نموده و در نتیجه به افزایش بهره‌وری، رقابت و رونق کمک کند.

(پ) حمایت از همکاری‌های بین شهری برای اطمینان از بسیج مطلوب و استفاده پایدار از منابع و جلوگیری از رقابت ناسالم در میان مقامات محلی.

(ت) تدوین چارچوب سیاستی توسعه اقتصادی محلی^{۳۳} (LED) که مفاهیم کلیدی این نوع توسعه را در پرورش ابتکارات فردی و خصوصی برای گسترش و یا بازسازی اقتصاد محلی رواج داده و فرصت‌های شغلی را در فرآیندهای برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی افزایش می‌دهد.

(ث) تدوین چارچوب سیاستی فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) که محدودیت‌ها و فرصت‌های جغرافیایی را در نظر گرفته و بهبود اتصال میان سرزمین‌های موجود و فعالان اقتصادی را هدف قرار می‌دهد.

۳۱- Connected polycentric urban regions
 ۳۲- Economies of scale and agglomeration
 ۳۳-Local Economic Development

۳۴-Form-based code
 ۳۵-Performance-based zoning

فضای کافی برای خیابان‌ها به منظور توسعه شبکه خیابانی امن، راحت و کارآمد با درجه بالایی از اتصال و تشویق به استفاده از حمل و نقل غیر موتوری به منظور افزایش بهره‌وری اقتصادی و تسهیل توسعه اقتصاد محلی.

(ح) استفاده از برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی برای طراحی محله‌هایی با تراکم مناسب از طریق راهبردهای توسعه پرکردن فضاهای خالی و یا گسترش برنامه‌ریزی شده^{۳۸} جهت ایجاد اقتصاد ناشی از مقیاس، کاهش نیاز به سفر و هزینه‌های ارائه خدمات، و نیز فعال کردن یک سیستم حمل و نقل عمومی مقرون به صرفه.

مدیریت بازار زمین، تحریک بازار برای توجه به حق ساخت و ساز و بسیج منابع مالی شهری، از جمله از طریق تامین زمین^{۳۶} و همچنین بازیابی بخشی از سرمایه‌گذاری عمومی در زیرساخت‌ها و خدمات شهری.

(ج) استفاده از برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی برای هدایت و حمایت از توسعه اقتصادی محلی، به ویژه در ایجاد اشتغال‌زایی، در سازمان‌های جوامع محلی، تعاونی‌ها، کسب و کارهای کوچک و بنگاه‌های خرد مقیاس^{۳۷} و همچنین تجمع فضایی مناسب صنایع و خدمات.

(چ) استفاده از برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی برای تامین

۳۶- Land-based financing

۳۷- Micro-enterprises

۳۸- In-fill or planned extensions strategies

Aerial View of Shenzhen-China © Flickr/Yuan2003

ب ۳.

برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و محیط زیست

۱۲- اصول

(آ) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی یک چارچوب فضایی برای حفاظت و مدیریت محیط زیست طبیعی و انسان ساخت در شهرها و سرزمین فراهم می‌آورد، که تنوع زیستی، زمین و منابع طبیعی را شامل شده و توسعه یکپارچه و پایدار را تضمین می‌کند.

(ب) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی از طریق تقویت تاب‌آوری زیست‌محیطی و اجتماعی-اقتصادی، تقویت اقدامات کاهش اثرات تغییرات اقلیم و انطباق‌پذیری و بهبود مدیریت حوادث و خطرات طبیعی و محیط زیستی، منجر به افزایش امنیت انسانی می‌شود.

و نقل چندشیوه‌ای، نیاز به ایجاد خدمات انرژی پایدار^{۳۹} را در بر می‌گیرند.

۱۴- مقامات محلی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط، می‌بایست اقدامات ذیل را مد نظر قرار دهند:

(آ) تدوین طرح‌های شهری و سرزمینی به عنوان چارچوبی جهت کاهش اثرات و انطباق با تغییرات اقلیمی و نیز جهت افزایش تاب‌آوری سکونتگاه‌های انسانی به ویژه آن دسته که در مناطق آسیب‌پذیر و غیررسمی واقع شده‌اند.

(ب) تنظیم و اتخاذ اشکال شهری کارآمد با انتشار کربن کمتر و توسعه الگوهایی که به بهبود بهره‌وری انرژی و افزایش دسترسی و استفاده از منابع انرژی تجدیدپذیر کمک نمایند.

(پ) جانمایی و تعیین مناطق کم‌خطر جهت ارائه خدمات شهری و توسعه‌های زیرساختی و مسکونی و همچنین جابجایی مشارکتی و داوطلبانه ساکنینی که در مناطق در معرض خطر زندگی می‌کنند به مکان‌های مناسب‌تر.

(ت) ارزیابی پیامدها و اثرات بالقوه تغییرات اقلیمی و داشتن آمادگی برای تداوم کارکردهای کلیدی شهری در هنگام بروز سوانح و بحران‌ها.

(ث) استفاده از برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی به عنوان یک برنامه اقدام جهت بهبود دسترسی به خدمات آبرسانی و فاضلاب و کاهش آلودگی هوا و میزان هدررفت آب.

(ج) اجرای برنامه شهری و سرزمینی برای شناسایی،

۱۳- دولت‌های ملی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط، می‌بایست اقدامات ذیل را عملی سازند:

(آ) تعیین استانداردها و مقررات برای حفاظت و مدیریت پایدار آب، هوا و سایر منابع طبیعی، زمین‌های کشاورزی، فضاهای باز و سبز، اکوسیستم‌ها و کانون‌های تنوع زیستی.

(ب) ارتقاء برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، بهبود نقش مکمل شهری-روستایی و امنیت غذایی، تقویت روابط بین شهری و هم‌افزایی و همچنین پیوند زدن برنامه‌ریزی شهری با توسعه منطقه‌ای برای اطمینان از انسجام سرزمینی^{۳۹} در سطح شهر-منطقه از جمله در مناطق مرزی.

(پ) ترویج ارزیابی اثرات زیست محیطی از طریق بسط و انتشار ابزارها و روش‌های مناسب و اتخاذ اقدامات تشویقی و نظارتی.

(ت) ترویج شهرهای فشرده، تنظیم و کنترل پراکنده‌روی شهری، ارائه راهبردهای تراکم‌سازی تدریجی همراه با مقررات بازار زمین، بهینه‌سازی استفاده از فضاهای شهری، کاهش هزینه‌های زیرساخت و تقاضا برای حمل و نقل و محدود کردن رد پای اکولوژیکی مناطق شهری همگی به منظور مقابله موثر با چالش‌های تغییرات اقلیمی.

(ث) حصول اطمینان از این که طرح‌های شهری و سرزمینی، با نگاهی به بهبود دستیابی به انرژی‌های پاک، کاهش مصرف سوخت‌های فسیلی، ترویج استفاده از انرژی‌های گوناگون^{۴۰} و همچنین بهره‌وری مصرف انرژی در ساختمان‌ها، صنایع و خدمات حمل

۳۹- Territorial Cohesion

۴۰- Energy mixes

۴۱- Sustainable energy services

(خ) همکاری با زمین‌داران، مسکن‌سازان و ارائه‌دهندگان خدمات برای پیوند نزدیک میان برنامه‌ریزی فضایی و بخشی جهت ترویج هماهنگی بین بخشی و هم‌افزایی میان ارائه‌دهندگان خدماتی از قبیل آب، فاضلاب و بهداشت، انرژی و برق، مخابرات و حمل و نقل.

(د) ارتقاء ساخت‌وساز، مقاوم‌سازی و مدیریت «ساختمان‌های سبز» از طریق مشوق‌ها و بازدارنده‌ها و نظارت بر اثرات اقتصادی آنها.

(د) طراحی خیابان‌هایی که مردم را به پیاده روی، استفاده از حمل و نقل غیرموتوری و عمومی تشویق می‌کنند و کاشت درختان برای ایجاد سایه و جذب دی‌اکسید کربن.

احیا، حفظ و ایجاد فضاهای سبز عمومی و با کیفیت که دارای ارزش زیست‌محیطی و یا تاریخی است، مشارکت با بخش خصوصی و نهادهای مدنی در چنین اقداماتی، حفاظت از تنوع زیستی محلی و حمایت از ایجاد فضاهای سبز عمومی چند منظوره مانند تالاب‌ها برای جذب و حفظ آب باران و جلوگیری از ایجاد جزایر گرمایی.

(چ) شناسایی و تشخیص ارزش محیط‌های رو به زوال انسان ساخت، با هدف احیای آنها از طریق تقویت هویت اجتماعی و ارزش آنها.

(ح) در نظر گرفتن «مدیریت و بازیافت پسماندهای جامد و مایع» در برنامه‌ریزی‌های فضایی، از جمله تعیین محل دفن زباله‌ها و مکان‌های بازیافت.

Pedestrian Street in Moscoe-Russia © Flickr/Stary Arbat

پ.

مولفه‌های برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی

۱۵- اصول

(آ) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی ابعاد فضایی، نهادی و مالی را در بازه‌های زمانی و مقیاس‌های جغرافیایی متنوع، ترکیب می‌نماید. برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، با هدف ترویج شهرهای فشرده‌تر و هم‌افزایی بین سرزمین‌ها، فرایندی مداوم و تکرارشونده در بستر مقررات قابل اجرا است.

(ب) برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی شامل برنامه‌ریزی فضایی است، که هدف آن تسهیل و ارائه تصمیمات سیاسی بر اساس سناریوهای مختلف است، به نحوی که این تصمیمات را به اقداماتی منتهی می‌کند که فضای فیزیکی و اجتماعی را متحول نموده و از توسعه شهرها و سرزمین‌های منسجم پشتیبانی خواهد کرد.

(ث) حمایت از ایجاد نهادهای برنامه‌ریزی با ساختار درست و منابع کافی که توسعه مستمر مهارت‌ها را استمرار بخشد.

(ج) ایجاد چارچوب‌های مالی و مالیاتی موثر در حمایت از اجرای برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی در سطح محلی.

۱۷ - مقامات محلی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط، می‌بایست اقدامات ذیل را به مرحله عمل بگذارند:

(آ) ایجاد یک چشم‌انداز راهبردی فضایی مشترک (به همراه نقشه‌های کافی) و مجموعه‌ای از اهداف مورد توافق طرفین که منعکس‌کننده یک اراده سیاسی روشن باشد.

(ب) تشریح و تبیین روشن طرح‌های شهری و سرزمینی شامل اجزای فضایی مختلف از قبیل:

(۱) مجموعه‌ای از سناریوهای توسعه، بر اساس تجزیه و تحلیل کامل از روندهای جمعیتی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی که پیوندهای مهم بین کاربری زمین و حمل و نقل را در نظر می‌گیرد.

(۲) اولویت‌بندی و زمانبندی روشن از بازده فضایی مورد نظر و دست‌یافتنی در دوره زمانی کافی و بر اساس مطالعات امکان‌سنجی مناسب.

(۳) طرح‌های فضایی که منعکس‌کننده مقیاس رشد پیش‌بینی شده شهری بوده و آن را از طریق گسترش شهری برنامه‌ریزی شده، توسعه زمین‌های خالی شهری، توسعه مجدد با تراکم مناسب و البته

۱۶ - دولت‌های ملی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط، می‌بایست اقدامات ذیل را به مرحله عمل بگذارند:

(آ) ترویج استفاده از برنامه‌ریزی فضایی به عنوان یک سازوکار تسهیل‌کننده و انعطاف‌پذیر، به جای طرح‌های انعطاف‌ناپذیر. طرح‌های فضایی باید به صورت مشارکتی تهیه و ارائه شوند و نسخه‌های مختلفشان می‌بایست در دسترس همگان قرار گرفته و کاربردها آسان باشد به نحوی که به راحتی توسط عموم مردم قابل درک باشند.

(ب) بالا بردن آگاهی و ظرفیت‌های عمومی برای درک مفهوم برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، با تأکید بر اینکه درک این مفهوم هم باید به عنوان یک محصول (طرح‌ها و قوانین و مقررات مرتبط) و هم یک فرایند (سازوکار برای تشریح، به روزرسانی و اجرای طرح‌ها) در مقیاس‌های مختلف جغرافیایی، صورت گیرد.

(پ) ایجاد و نگهداری پایگاه داده‌های اطلاعاتی، سیستم‌های ثبت و تولید نقشه جمعیت، زمین، منابع زیست‌محیطی، زیرساخت‌ها، خدمات و ملزومات آن، به عنوان اساسی برای آماده‌سازی و تجدید نظر در طرح‌ها و مقررات فضایی. این سیستم‌ها باید استفاده از دانش محلی و ارتباطات مدرن و فناوری اطلاعات را ترکیب کرده و امکان استفاده از داده‌ها در سطوح منطقه‌ای و شهری را ممکن سازند.

(ت) وارد کردن فازبندی عمومی، به روزرسانی، پایش و سیستم‌سنجش کاربردی در طرح‌های شهری و سرزمینی از طریق تدوین قوانین. شاخص‌های عملکرد و مشارکت ذینفعان باید بخشی ضروری از این سیستم‌ها باشد.

راندگی و مشوق‌های جابجایی، ارتباطات دیجیتال، ارتباط با خدمات پایه‌ای و کاهش خطرات نیز می‌پردازد.

(۳) عناصر نهادی و مالی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی ارتباط متقابل و نزدیکی با یکدیگر داشته و سازوکارهای اجرایی مناسب، از جمله بودجه بندی مشارکتی، مشارکت بخش دولتی و خصوصی و طرح‌های تامین مالی چند سطحی، برای این منظور ایجاد می‌شوند.

(۴) فرم‌ها و مورفولوژی موجود شهری به طور کامل در برنامه‌های گسترش شهری، ارتقاء، نوسازی، باز آفرینی و تجدید حیات شهری در نظر گرفته می‌شوند.

۱۸- سازمان‌های مدنی و انجمن‌هایشان می‌بایست موارد ذیل را مورد توجه قرار دهند:

(آ) مشارکت در ارائه چشم‌انداز فضایی کلی و اولویت‌بندی پروژه‌هایی که از طریق یک فرایند مشارکتی، با مشاوره بین تمام ذینفعان مربوطه و مدیریت مقامات دولتی نزدیک به مردم، به نتیجه می‌رسند.

(ب) حمایت از برنامه‌ریزی کاربری زمین و مقرراتی که مشوق فراگیری اجتماعی و فضایی، امنیت تصرف برای مردم کم درآمد^{۴۲}، قابلیت استطاعت، تخصیص تراکم مناسب، کاربری مختلط زمین و قوانین منطقه بندی مرتبط، فضاهای عمومی کافی و در دسترس، حفاظت از زمین‌های حیاتی کشاورزی و میراث فرهنگی و همچنین اقدامات مترقی مربوط به تملک زمین، سیستم ثبت و معاملات زمین و تامین مالی زمین- محور هستند.

از طریق ساختار بندی سیستم پیوسته خیابان‌های زیست پذیر و فضاهای عمومی با کیفیت بالا مورد ملاحظه قرار می‌دهد.

(۴) طرح‌های فضایی که شرایط زیست‌محیطی را مبنا قرار داده، حفاظت از مناطق دارای ارزش اکولوژیک و مناطق در معرض خطر بلایای طبیعی را در اولویت قرار می‌دهند. این طرح‌ها به طور مشخص بر روی کاربری مختلط، مورفولوژی و ساختار شهری، جابجایی و توسعه زیرساخت‌ها تمرکز کرده و فضا را برای دستیابی به تکامل پیش بینی نشده در آینده منعطف می‌سازند.

(پ) ایجاد ساختارهای نهادی، چارچوب‌های مشارکت و همکاری، و موافقت‌نامه‌های ذینفعان.

(ت) ایجاد یک پایگاه علمی جهت اطلاع رسانی در زمینه فرایندهای برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و فراهم آوردن امکان پایش و سنجش دقیق پیشنهادها، طرح‌ها و خروجی‌ها.

(ث) طراحی یک راهبرد توسعه منابع انسانی جهت تقویت ظرفیت‌های محلی که به صورتی مناسب توسط دیگر حوزه‌های دولت حمایت شود.

(ج) حصول اطمینان ویژه از اینکه:

(۱) برنامه‌ریزی و اجرای کاربری زمین و زیرساخت، از نظر جغرافیایی مرتبط و هماهنگ باشند چرا که توسعه زیرساخت‌ها نیازمند زمین بوده و تاثیر مستقیم بر ارزش زمین دارد.

(۲) برنامه‌ریزی زیرساخت‌ها به شریان‌های اصلی شبکه اتصال جاده و خیابان، مقررات راهنمایی و

۱۹- متخصصان برنامه‌ریزی و انجمن‌هایشان می‌بایست موارد ذیل را مد نظر قرار دهند:

(آ) ایجاد ابزارهای جدید و انتقال دانش بین حوزه‌ها و بخش‌هایی که ترویج دهنده برنامه‌ریزی یکپارچه، مشارکتی و راهبردی هستند.

(ب) تبدیل پیش‌گویی‌ها^{۴۳} و پیش‌بینی‌ها^{۴۴} به معادل‌های برنامه‌ریزی و سناریوهایی چند برای کمک به اتخاذ تصمیمات سیاسی.

(پ) شناسایی و حصول اطمینان از هم‌افزایی میان

مراحل، بخش‌ها و مقیاس‌های برنامه‌ریزی.

(ت) حمایت از راه‌حل‌های نوآورانه برای ترویج شهرهای فشرده و سرزمین‌های یکپارچه و راه‌حل‌هایی برای چالش‌های فقر شهری و سکونتگاه‌های فرودست، تغییرات اقلیمی و تاب‌آوری در برابر بلایا، مدیریت پسماندها و دیگر مسائل شهری موجود و یا در حال پیدایش.

(ث) پشتیبانی از توانمندسازی گروه‌های آسیب‌پذیر و محروم و مردمان بومی؛ ایجاد و حمایت از رویکردهای مبتنی بر شواهد در برنامه‌ریزی.

Street in New York- USA © Flickr/Stefan Georgi

ت.

اجرا و پایش برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی

۲۰. اصول

(آ) اجرای مناسب طرح‌های شهری و سرزمینی در همه ابعاد خود نیاز به رهبری سیاسی، چارچوب‌های حقوقی و نهادی مناسب، مدیریت کارآمد شهری، هماهنگی پیشرفته، رویکردهای ایجاد توافق و کاهش دوباره کاری‌ها جهت پاسخ‌گویی منسجم و موثر به چالش‌های حال حاضر و آینده دارد.

(ب) اجرای موثر و سنجش برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی به طور مشخص نیاز به پایش مستمر، تنظیم دوره‌ای و ظرفیت‌های کافی در تمام سطوح و همچنین سازوکارهای مالی و فناوری‌های پایدار دارد.

(ج) تشویق غنی ساختن تجارب شهری، از جمله از طریق همکاری شهر به شهر، به عنوان یک راه مهم جهت بهبود برنامه‌ریزی، اجرا و شیوه‌های مدیریت شهری.

(ح) ایجاد و راه‌اندازی سیستم‌های قوی پایش، سنجش و پاسخگویی برای نظارت عمومی در برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، همراه با اطلاعات و تحلیل‌های کمی و کیفی بر اساس شاخص‌های طراحی شده برای پیگیری میزان پیشرفت در فرایندها و خروجی‌ها به نحوی که برای بررسی موشکافانه عموم نیز در دسترس باشد. تبادل بین‌المللی درس‌آموخته‌ها نیز می‌بایست بر مبنای این سیستم‌های ملی و محلی صورت گیرد.

(خ) ارتقاء فن‌آوری‌های سازگار با محیط‌زیست، فن‌آوری‌های مکانی-فضایی^{۴۵} برای جمع‌آوری داده‌ها، فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات، اطلاع‌رسانی خیابانی، سیستم‌های ثبت و ضبط زمین و اموال و نیز شبکه‌بندی و به اشتراک‌گذاری دانش جهت حمایت فنی و اجتماعی از اجرای طرح‌های شهری و سرزمینی.

۲۲ - مقامات محلی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط، می‌بایست اقدامات ذیل را عملی سازند:

(آ) اتخاذ ساختارهای نهادی کارآمد و شفاف جهت تفکیک و روشن ساختن نقش‌های رهبری و مشارکت برای اجرای هر فعالیت مشخص تعریف‌شده در برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی و همچنین ایجاد هماهنگی میان مسئولیت‌ها (چه جغرافیایی و چه بخشی)، از جمله در سطح میان شهرداری‌ها.

۲۱ - دولت‌های ملی، در همکاری با دیگر حوزه‌های دولت و نهادهای مرتبط، می‌بایست اقدامات ذیل را عملی سازند:

(آ) قوانین و مقررات به عنوان ابزارهای اجرایی ضروری، تحت بررسی دوره‌ای و بازبینی انتقادی قرار گیرند تا از عملی بودن و سهولت اجرای آن‌ها اطمینان حاصل شود.

(ب) حصول اطمینان از آنکه تمام ساکنان، مشاوران املاک و مستغلات، مسکن سازان و ارائه‌دهندگان خدمات به حاکمیت قانون احترام بگذارند.

(پ) بهبود سازوکارهای پاسخگویی و حل تعارض میان شرکای اجرایی.

(ت) ارزیابی اجرای طرح‌های شهری و سرزمینی و ارائه مشوق‌های مالی و مالیاتی و پشتیبانی فنی برای مقامات محلی، به ویژه در امر رسیدگی به کمبود زیرساخت‌ها.

(ث) تشویق موسسات آموزشی و پرورشی در حوزه برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی به نحوی که در اجرای طرح‌ها درگیر شده، سطح آموزش عالی در همه رشته‌های مربوط به برنامه‌ریزی را ارتقاء داده و برای برنامه‌ریزان حرفه‌ای و مدیران شهری آموزش حین خدمت فراهم کنند.

(ج) ارتقاء پایش و گزارش‌دهی در مورد مراحل اجرایی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، تنظیمات و چالش‌ها، و نیز دسترسی آزاد و رایگان به اطلاعات و آمار شهری و سرزمینی، عناصری جدایی‌ناپذیر از یک سیاست دموکراتیک هستند که باید نظر برنامه‌ریزان شهری، سازمان‌های جامعه مدنی و رسانه‌ها را به خود معطوف سازند.

انتقال دانش و بررسی‌های سازمانی.

(ح) پشتیبانی از اطلاع‌رسانی عمومی، آموزش و بسیج جامعه در تمام مراحل فرآیند پیاده‌سازی، شامل سازمان‌های مدنی در طراحی، نظارت، ارزیابی و مطابقت مداوم طرح‌ها.

۲۳ - سازمان‌های مدنی و انجمن‌هایشان

می‌بایست اقدامات زیر را عملی سازند:

(آ) همکاری فعالانه در اجرای طرح‌ها با بسیج اجتماعات دغدغه‌مند، ارتباط با گروه‌های همکار و انعکاس نگرانی‌های عموم مردم، از جمله فقر شهری در کمیته‌های مرتبط و سایر تشکیلات نهادی.

(ب) ارائه بازخورد به مقامات در مورد چالش‌ها و فرصت‌هایی که ممکن است در خلال فازهای پیاده‌سازی پدید آید و ارائه توصیه برای تغییرات ضروری و اقدامات اصلاحی.

۲۴ - متخصصان برنامه‌ریزی و انجمن‌هایشان

می‌بایست اقدامات زیر را عملی سازند:

(آ) ارائه کمک‌های فنی برای اجرای انواع مختلف طرح‌ها و حمایت از جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل، استفاده، اشتراک‌گذاری و انتشار داده‌های فضایی.

(ب) طراحی و سازماندهی جلسات آموزشی برای سیاست‌گذاران و رهبران محلی برای حساس کردن آنها در مورد مسائل برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، به خصوص در مورد نیاز به اجرا و پاسخگویی مستمر و بلند مدت.

(پ) برگزاری آموزش حین خدمت و تحقیقات

(ب) انتخاب سناریوهای مالی واقع‌گرایانه که مشوق برنامه‌ریزی گام به گام و دنباله‌دار^{۴۶} بوده و مشخص‌کننده تمام منابع قابل انتظار برای سرمایه‌گذاری (بودجه‌ای و یا خارج از بودجه، عمومی یا خصوصی و غیره)، درآمدزا و روش‌های بازایی هزینه (کمک‌های مالی، وام، یارانه، هدایا، عوارض کاربران، نرخ‌های وابسته به زمین، مالیات‌ها) هستند تا پایداری مالی و استطاعت اجتماعی تامین گردد.

(پ) حصول اطمینان از اینکه تخصیص منابع عمومی توسط سطوح مختلف دولت، متناسب با نیازهای شناسایی شده در طرح‌ها بوده و با هدف به کارگیری سایر منابع، برنامه‌ریزی شده است.

(ت) حصول اطمینان از اینکه منابع جدید مالی به طور مناسبی آزمون، ارزیابی و اطلاع‌رسانی شده‌اند.

(ث) بسیج به موقع سرمایه‌گذاری‌های خصوصی و شراکت‌های شفاف عمومی - خصوصی^{۴۷} (PPP)، در یک چارچوب قانونی مناسب همان‌گونه که در راهنمای بین‌المللی دسترسی به خدمات پایه برای همه، آمده است.

(ج) تاسیس و پشتیبانی از کمیته‌های چند-عضوی^{۴۸} که به طور مشخص شامل بخش‌های خصوصی و محلی می‌شوند، با هدف پیگیری از اجرای برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی، ارزیابی دوره‌ای پیشرفت و ارائه توصیه‌های راهبردی.

(چ) تقویت ظرفیت‌سازی نهادی و انسانی در سطح محلی در زمینه‌های برنامه‌ریزی، طراحی، مدیریت و پایش، از طریق آموزش، تبادل تجربیات و تخصص،

۴۶- Incremental and Phased Planning

۴۷-Public-private partnership

۴۸- Multi-partners

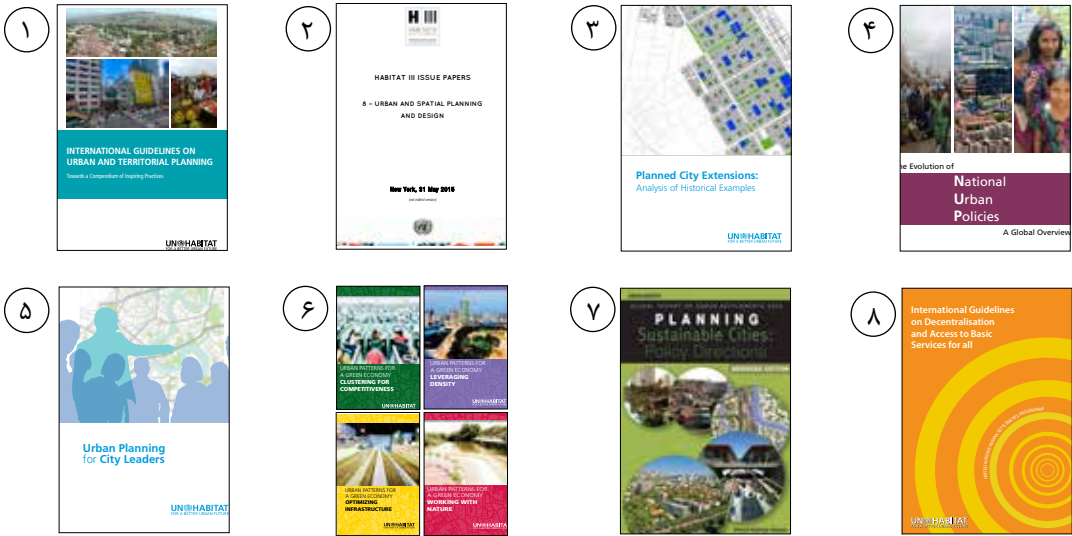
(ت) مستندسازی مدل‌های برنامه‌ریزی که می‌تواند برای اهداف آموزشی، آگاهی‌بخشی و بسیج گسترده مردم مورد استفاده قرار گیرد.

کاربردی در ارتباط با اجرای طرح‌ها با رویکرد درس گرفتن از تجارب عملی و ارائه بازخوردهای اصولی به تصمیم‌سازان.

واژه نامه:

In-fill or planned extensions strategies	راهبردهای توسعه پرکردن فضاهای خالی و یا گسترش برنامه ریزی شده	Connectivity	اتصال
Institutional and participatory mechanisms	سازوکارهای نهادی و مشارکتی	Exercise the right	احقاق حق
System of rules	سلسله ای از قوانین	Social affordability	استطاعت اجتماعی
Mechanisms	سازوکارها	Disabled	آسیب مند
Speculative	سوداگرانه	Policy Principles	اصول سیاستی
Essential investment	سرمایه گذاری بنیادین	Leveraging Density	اعمال فشردگی
Expected contribution	سهم مورد انتظار	Cohesion	انسجام
Cost-effective public transport system	سیستم حمل و نقل عمومی مقرون به صرفه	Paradigm	انگاره
Disasters or crises	سوانح یا بحران ها	Tenure security	امنیت تملک
Key partners	شرکای اصلی	Territorial Cohesion	انسجام سرزمینی
Indicators	شاخص ها	Incremental and Phased Planning	برنامه‌ریزی گام‌به‌گام و پدیده‌دلر
Community planning initiatives	طرح ابتکارات برنامه ریزی محله ای	Upstream planning	برنامه‌ریزی بالا دستی
Action-oriented	عمل گرا	Infill plans	برنامه‌های فضاهای خالی شهری
Equitable	عادلانه	Urban and Territorial Planing	برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی
Informal	غیر رسمی	Mobilizing the communities concerned	بسیج اجتماعات دغدغه مند
Socially Inclusive	فراگیری اجتماعی	Upgrade	بهبودسازی
General phasing	فازبندی عمومی	Stakeholders	بهره‌وران، ذینفعان
Serviced plots	قطعه زمین های مجهز و تفکیک شده	Micro-enterprises	بنگاه‌های خرد مقیاس
Decent work	کار آبرومند	Monitoring	پایش
Form-based code	کدبندی مبتنی بر فرم	Forecasts	پیش‌گویی‌ها
Functions	کارکردها	Projections	پیش‌بینی‌ها
Multi-partner committees	کمیته های چند- عضوی	Multilevel cooperation	تعامل چند سطحی
Urban corridors	کریدورهای شهری	Enabling	توانمند ساز
Low-income groups	گروه های کم درآمد	Renewed	تجدید شده
Marginalized or underserved groups	گروه های به حاشیه رانده شده و محروم	Specific governance arrangements	ترتیبات خاص حاکمیت
Geospatial	مکانی-فضایی	Decentralization and the Strengthening of Local Authorities	تمرکززدایی و تقویت مقامات محلی
Affordable and reliable	متناسب با درآمد و مورد اعتماد	Financial and fiscal frameworks	چارچوب های مالی و مالیاتی
Low-income areas	مناطق کم درآمد	Scope	حوزه
Affordable housing	مسکن در توان خرید	Basic Services	خدمات پایه
Migrants and displaced people	مهاجران و آوارگان	Clustering for competitiveness	خوشه بندی برای رقابت
Areas at risk	مناطق در معرض خطر	Sustainable energy services	خدمات انرژی پایدار
Areas with historical value	مناطق دارای ارزش تاریخی	Clustering	خوشه سازی
Multilevel governance systems	نظام های حکمروایی چندسطحی	Liveable streets	خیابان های زیست پذیر
Transport systems	نظام حمل و نقل	Views of stakeholders	دغدغه های بهره وران
Street art	هنر خیابانی	Users	دست اندرکاران
		Regulatory procedures	روش های نظارتی
		Observatory	رصدخانه

نشریات مرتبط از انتشارات هیئات:

۱. راهنمای بین المللی برنامه ریزی شهری و سرزمینی: خلاصه ای از شیوه‌های الهام بخش (۲۰۱۵)
این نشریه شامل ۲۶ نمونه از تجارب بین المللی در برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی است که توسط کمیته‌ای از کارشناسان و خبرگان مرتبط با آنان تهیه شده است. این راهنما مجموعه ای است از ابتکارات، عملکردهای بلند پروازانه و منحصر به فرد در رویارویی با مسائل توسعه شهری و سرزمینی که تجارب موفق کشورها در تغییر به سمت توسعه پایدار را برجسته نموده است.

۲. مسئله هشتم^{۴۹} هیئات ۳ - طراحی و برنامه‌ریزی شهری و فضایی (۲۰۱۵)

۳. گسترش برنامه‌ریزی شده شهرها: تجزیه و تحلیل نمونه‌های تاریخی (۲۰۱۵)

۴. تکامل سیاست‌های ملی شهری: یک بررسی جهانی (۲۰۱۴)

۵. برنامه‌ریزی شهری برای رهبران شهر (۲۰۱۳)

۶. الگوهای شهری برای اقتصاد سبز: (۲۰۱۲)

(الف) خوشه بندی برای رقابت^{۵۰}

(ب) بهینه سازی زیرساخت‌ها

(ج) اعمال فشردگی^{۵۱}

(د) کار با طبیعت^{۵۲}

۷. گزارش جهانی اسکان بشر: برنامه‌ریزی برای شهرهای پایدار (۲۰۰۹)

۸. راهنمای بین المللی تمرکززدایی و دسترسی به خدمات عمومی برای همه (۲۰۰۹)

نشریات فوق را می‌توان از طریق وبسایت هیئات به آدرس www.unhabitat.org دانلود کرد.

۴۹- Issue paper 8

۵۰- Clustering for competitiveness

۵۱- Leveraging Density

۵۲- Working with Nature

مدنی و برنامه‌ریزان حرفه‌ای از طریق ترویج شهرها و سرزمینهای متراکم تر، از نظر اجتماعی فراگیر تر، یکپارچه تر و متصلتر، زمینه توسعه پایدار شهری و تاب‌آوری در برابر تغییر اقلیمی را فراهم می‌آورد.

راهنمای بین‌المللی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی شامل دوازده اصل کلیدی و مجموعه‌ای از توصیه‌های عملی است که بر مبنای شواهد قوی، شیوه‌های الهام بخش و درس‌های آموخته شده از مناطق و شرایط مختلف جمع‌آوری شده‌اند. راهنمای حاضر، نیاز به یک رویکرد یکپارچه در برنامه‌ریزی و توجه به حوزه‌های سیاست و حکمرانی شهری، توسعه پایدار شهری، اجزاء برنامه‌ریزی و نیز سازوکارهای (مکانیسم‌های) اجرایی و نظارتی را مورد تاکید قرار می‌دهد.

روند شهرنشینی بسیار سریع است و تا سال ۲۰۵۰ میلادی، از هر ده نفر، هفت نفر در شهرها زندگی خواهند کرد.

بر این اساس تاکید بر ضرورت برنامه‌ریزی امری اجتناب‌ناپذیر است. سیاست‌ها، برنامه‌ها و طرح‌های نامناسب، به توزیع فضایی نامطلوب مردم و فعالیت‌های آنها منجر شده و در نتیجه گسترش محله‌های فقیرنشین، تراکم نامناسب، دسترسی ضعیف به خدمات پایه‌ای، تخریب محیط زیست، و نابرابری اجتماعی و تبعیض را در پی خواهد داشت.

راهنمای بین‌المللی برنامه‌ریزی شهری و سرزمینی هم به عنوان یک منبع الهام بخش و همچون یک قطب نما، مسیر را در هنگام بررسی سازوکارهای برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، برای تصمیم‌گیران و شهرسازان روشن می‌کند. این راهنما با ارائه یک چارچوب مرجع جهانی به دولت‌ها و مقامات محلی، سازمان‌های جامعه

HS Number: HS/010/16Fa

UN HABITAT

United Nations Human Settlements Programme
P.O. Box 30030, Nairobi 00100, KENYA
Telephone: +254-20-7623120, Fax: +254-20-7624266/7
Email: infohabitat@unhabitat.org

www.unhabitat.org